

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Клементина Илиева Иванова
по дисертационен труд

УСПЕНИЕТО НА СВ. ЙОАН БОГОСЛОВ (ВНГ 916)
В ЮЖНОСЛАВЯНСКАТА ТРАДИЦИЯ. ТЕКСТ И КОНТЕКСТ
за присъждане на образователната и научна степен „доктор“
на **Пламена Георгиева Костова**

редовен докторант по професионално направление 2.1. Филология
(Българска литература. Старобългарска литература)

Становището е изготвено въз основа на дисертацията, обсъдена и насочена за публична защита на заседание на Катедрата по кирилметодиевистика към Факултета по славянски филологии на 20.01.2023 г. На заседанието е посочено, че са спазени изискванията на Вътрешните правила за развитие на академичния състав в СУ „Св. Климент Охридски“ и според тях П. Костова е изпълнила дейностите по образователната си програма, успешно е положила изпитите, определени в индивидуалния учебен план и е представила своята дисертация.

Пламена Костова е завършила специалността „Българска филология“ със степента „Магистър по старобългаристика“ и е редовен докторант по българска средновековна литература в Катедрата по кирилметодиевистика (2019-2022). Неин научен ръководител е доц. д-р Диана Атанасова-Пенчева. По време на докторантурата (2020-2021) е била хоноруван преподавател по „Старобългарска литература“ в Катедрата, а от 2022 г. до момента е асистент в Института за литература към БАН, секция „Стара българска литература“. Участвала е в научни проекти и в над седем национални и международни научни форуми, конференции и семинари.

Към текста за рецензиране докторантката е представила автореферат (23 с.), който коректно отразява нейния труд и 6 самостоятелни публикации по темата на дисертацията в научни издания (4 обнародвани и 2 под печат).

Тема на дисертационния труд е старобългарският превод на гръцка творба за ап. Йоан Богослов, разпространен в южнославянската книжнина. *Успението на ап. Йоан Богослов* е възникнало рано, то е сложно обемисто наративно произведение, посветено на новозаветна личност. *Успението* влиза в групата на апокрифите, но едновременно (както и другите апостолски жития/деяния/мъчения) е писано и се е възприемало като каноничен агиографски текст в памет на апостол. Рецепцията му е определена от уставните разпоредби за четивата главно в манастирското богослужение, а основното му място е в минейните календарни сборници. Затова с основание в дисертацията си П. Костова включва преписите от превода, поместени в този тип състави и то само в южнославянската книжнина. Преводът е познат в 7 преписа от календарни минейни сборници, един от които е само фрагментарно запазен. Несъмнено старобългарският превод е направен рано, а е достигнал до нас в безюсови преписи (от XIV в. насам). Досега *Успението* не е било обект на цялостно изследване, а обнародването на негов препис от XIV в. е в рамките на изданието на един ръкопис, т. нар. *Станиславов чети-миней*. Докторантката си е поставила амбициозната цел да

изследва превода по шестте му преписа максимално пълно (доколкото ѝ е възможно) с комплексен филологически подход, да го интерпретира в литературен план и да издаде текста по трите му редакции.

Дисертационният труд обема 192 стр., а общо с изданието на текстовете (210 стр.) и библиографията е 421 стр. Той се състои от увод, шест глави и заключение. Композицията е добре премислена и отговаря на съдържанието. Глава първа обхваща от историята на култа към апостола до пролозите за него във Византия и сред южните славяни Тук смятам, че още на с. 16 при първото включване на славянски текст би трябвало да се представят принципите на неговото предаване. При втора глава използването на капиталната книга на Ерхард за гръцките преписи е много съществен момент; принос е също, че се объща внимание и на Дамаскиновата ръкописна традиция. Представянето на съдържанието на *Успението* по епизоди е необходимо и е на място в дисертацията. Мисля обаче, че финалната за тази глава формулировка за *Успението* като апокрифен текст, „преодолял“ забраната на Църквата, не отразява коректно неговото място в южнославянския репертоар. Позицията в славянските канонични книги на всички творби за апостолите е свидетелство за това, че те не се възприемат като отречени. Трета глава, заявена от П. Костова като основна, демонстрира стремежа ѝ да анализира повествованието на *Успението* като зависимо от античната белетристика, Омир или от фолклора (вълшебната приказка). Но основната задача не може да бъде да се проследят похвати, които не са свойствени за агиографията! Тази част, особено връзката Илиада - *Успението*, няма да коментирам. Основна задача е анализът на агиографските мотиви и библейските позовавания в *Успението* (глави IV и V), както и текстологическите бележки за всяка от редакциите (глава VI). Те, заедно с приложението, са добра заявка за научния потенциал на дисертантката. За съжаление истинско заключение с обобщение и изводи няма, резюмето на съдържанието по глави не е подходящо.

Считам, че като цяло представената работа е добър филологически подстъп към превода на *Успението на св. Йоан Богослов*. При разработката на своята работа П. Костова показва, че добре е овладяла знанията, необходими за започване на изследвания в областта на старобългарската книжнина. Тя има научен подход и култура на писане, познания за средновековните ръкописи, подчертан интерес към литературната история. А като отчитам и преводния характер на текста, Пламена показва, че може да се справи и със сигурност ще продължи да изучава гръцки език, за да усъвършенства текстологическия анализ на старобългарските преводи. Още като магистър дисертантката се изяви със стремежа си към знания, с коректност, изпълнителност и интерес именно към средновековната книжовна история. И тук трябва да подчертая нейното желание да даде най-доброто от себе си, което се прояви особено при последния етап от работата ѝ върху дисертацията. При заседанието на катедрата (20.01.) колегите оцениха труда ѝ, но имаха и критични бележки, включително по обема (883 с.), по композицията и редица конкретни препоръки. В трите месеца, с които разполагаше за редакция, Пламена се съобрази с най-важните от тях. Тя вложи много труд и се постара да преподреди някои части, да съкрати други, да въведе подходящи таблици, да балансира структурата на труда си, да направи някои необходими добавки, уточнения или изменения и т.н. В резултат работата спечели много.

Дисертацията на П. Костова съдържа научни резултати и издадени текстове, които са принос в изследването на преводните жития/деяния от апостолски тип. Трудът показва, че докторантката притежава знания и професионални умения по научната специалност “Старобългарска литература”. По отношение на образователната си подготовка колежата е използвала огромен обем научна литература, усвоила е и гръцки език до степен да се ориентира в текстовете, да провежда паралели със славянски преводи. Тя е веща в археографските издирвания и грамотно разчита и преписва средновековните текстове. Специално ще отбележа и доброто ръководство на доц. Д. Атанасова, от която Пламена получава научна помощ и подкрепа във всички етапи на работата си.

Давам положителна оценка за постигнатите резултати и приноси, представени в рецензирания по-горе дисертационен труд, автореферат и публикации и пожелавам на П. Костова да продължи това изследване, за да подготви издание на *Успението*.

Предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „Доктор“ на Пламена Георгиева Костова.

София, 15.05.2023 г.

Климентина Иванова